

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige „Maticе Hrvatske“ za leto 1891.

(Dalje.)

»V izvještaju« za l. 1890. pravi »Mat. hrv.«, da hoče pomlajati spomin »na prve svoje pobornike iz ilirskoga doba«. V knjigi, ki obsega LXXXVIII + 185 str., seznanja »Matica« ude z dvema proizvodoma Dimitrije Demetra, ta sta: »Teuta«, pa »Grobničko polje«.

»Teuta, tragedija u pet čina.«

Vrši se po priliki od leta 238—227. pr. Kr. Vsebina ji je ta-le: Teuta, druga žena ilirskoga kralja Agrona, ki je svojo prvo ženo zavrgel in spodil, kraljuje po Agronovi smrti na ilirskem prestolu. Njen značaj slika pesnik v prvem činu:

Svaki prostor, bio i pô svieta,
Tamnica je za njezinu dušu,
Kad ga samo prekoračit ne smje.
Da kraljuje, rođjena je ona,
A ne drugom da se pokorava.

Prava amaconka! Vanjo se zaljubi Dimitar Hvaranin, poglavar ilirskoga brodograja, in jo zaprosi; ona pa se mu odreže:

Dok ti ne zasvietli kruna
Vrh tjemena, moj viteže hrabri,
Rukavica nagrada ti budi,
Ruka pako, kad postaneš kraljem.

Strast premoti Dimitra, da izda kraljico, pa le, da bi jej, polastivši se prestola, mogel dati krono za njeno roko. Posreči se mu, pa le na pol, zakaj prično se druge spletke. Tritenta in njen sin Pinez nastopita ter ovirata Teutino pa Dimitrovo srečo. Dimitar se v vojni ponesreči, Teuta pa skoči v morje od žalosti.

Pesnik sklepa tragedijo z besedami, ki jih govori Svezlad:

Strogo kazne bozi.

Za življenjepisom pesnikovim, ki ga je sestavil sorodnik njegov, Vlad. Mažuranić (— LIII. str.), kritiško ocenjuje oba proizvoda, Teuto pa Grobničko polje, hrv. estetik prof. Franjo Marković (LIII. — LXXXIII. str.). — Kritik se drži umetniških načel, pojasnjuje zgodovinsko jedro, ki je podlaga pesnikovima proizvodoma.

Zgodovina se v marsičem ne vjema s pesnikovim umotvorom, kar pesnik sam priznava: »... nemam ništa primjetiti, nego da mi je više stalo do istine poetičke i psihologičke, nego li historičke, i da želim, da se djelo s toga gleda sudi.«

Dimitrija Demeter pa vendar le ni tako našemil zgodovinskih oseb, kakor Schiller svojo »Jungfrau von Orleans«. Zgodovinske osebe v Teuti se spoznajo v pesnikovem proizvodu lahko. Kritik nekolikokrat očita pesniku, da v prvih činih ni dovolj osnovan nadaljni razvoj. N. pr.: da se amaconka Teuta zaljubi kar brž v svojega izdajalca. Očita mu tudi, da so nekateri značaji prenedoločno narisani, n. pr.: Gromovid v III. činu ni podoben Gromovidu v V. činu; tamkaj ves vnet za srečo naroda, tu sotrudnik narodovega nasprotnika. Vkljub nekaterim majhnim nedostatkom prekrasne tragedije rečemo po pra-

vici, da je Teuta dragocen biser hrvaškega slovstva. »Po izvrstnosti dramatičnoga sastava i sloga, po obilju pjesničkih krasota, Teuta' ostat će dičan spomenik Demetrova oduševljena rada za hrvatsko kazalište... Ona je jamstvom, da je Demeter bio vrstan obogatiti hrvatski kazališni repertoar mizom izbranih drama...«

»Grobničko polje«.

Ta pesem obsega osem listov.

Ja od Brente vidjeh obale zelene,
Čuh žuborit njene bistrе vode,
Pokraj kojih grleći se hode
Umjetnost i narav kô sestre rođjene.

S temi besedami začjenja navdušeni pesnik najslavnije delo svoje. Spominja se krasote, ki jo je zrl v severni Italiji. potem ga duh vodi na polje domače, na polje hrvaško; tu ni rajске Italije:

... Kudgod oko stiže,
Ništa drugo, nego kamen goli.
Ipak si mi, polje, milo, polje krasno.
Amo, kom' je život Hrvatica dala!
Našeg roda to je sveta Meka;
Čiste krvi djeda naših rieka.

Pesnik proslavlja hrvaški narod, hrvaško blagostojnost, hrvaški pogum. Opeva boj s Tatari.

Kritik Franjo Marković deli pesem v deset slik: 1. Užasni razor bogate Ugarske od divljih Tatara, bieg kraljev u prezrenu Hrvatsku; 2. Zagreb od Tatara razoren; 3. tatarski tabor kod Zagreba; 4. Batukan, strašni vodja tatarski; 5. Bjeđunac kralj u Dioklecijanovoj palači u Spljetu; 6. poraz tatarski pod bedemi Klisa i pod gradom Spljetom; 7. bieg tatarske horde sve do Grobničkoga polja, bies strašnoga Batukana; 8. bojna pjesan: »Prosto zrakom ptica leti«; 9. slika hrvatske vojske, sa svetim rodoljubnim žarom na boj polazeće; 10. slika bojišta po svršenoj bitci. Marković pravi: Osobiti sastav »Grobničkoga polja« osobiti splet opisne, epske, dramske i lirске vrsti pjesmene, biti će posljedak trojega uzroka: osobite duševne situacije, iz koje je nikla pjesan, dramatičke žice, koja je u Demetra bila mnogo jača od epske, i onoga izgleda, koji je Demeter našao u velikom englezkom pjesniku Byronu.

Ocena Markovićeва obdeluje izvrstno estetička načela, ki so lahko umevna, pa se naslanjajo tudi na mojsterske slovstvene izdelke.

Severus.

»Zagreb i okolica.« Kažiput za urodjenika i strance. Složio A. Hudovski, gradski viećnik. Sa 43 slike i 2 načrta. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare 1892. 8°. 96 str. — Ciena 1 for.

To je naslov knjžici, ki je bila hrvaškemu svetu že davno potrebna in je pred dvema mesecema zagledala beli dan. Kakor so sploh taki kažipoti v inorodnih jezicah osnovani, tako je tudi ta spis sestavil A. Hudovski prav za praktično porabo. Strancem bode izvrstno služil, ker jim podaja o Zagrebu in njega okolici bodisi v preteklih stoletjih ali iz najnovejše dobe zanesljiva poročila. Zgodovinske podatke je pisec povzel iz Tkalcic-èvega »Spomenika grada Zagreba« pa iz Smičiklasove »Poviesti Hrvatske«, druge podatke pa iz službenih objav. — Slovencem